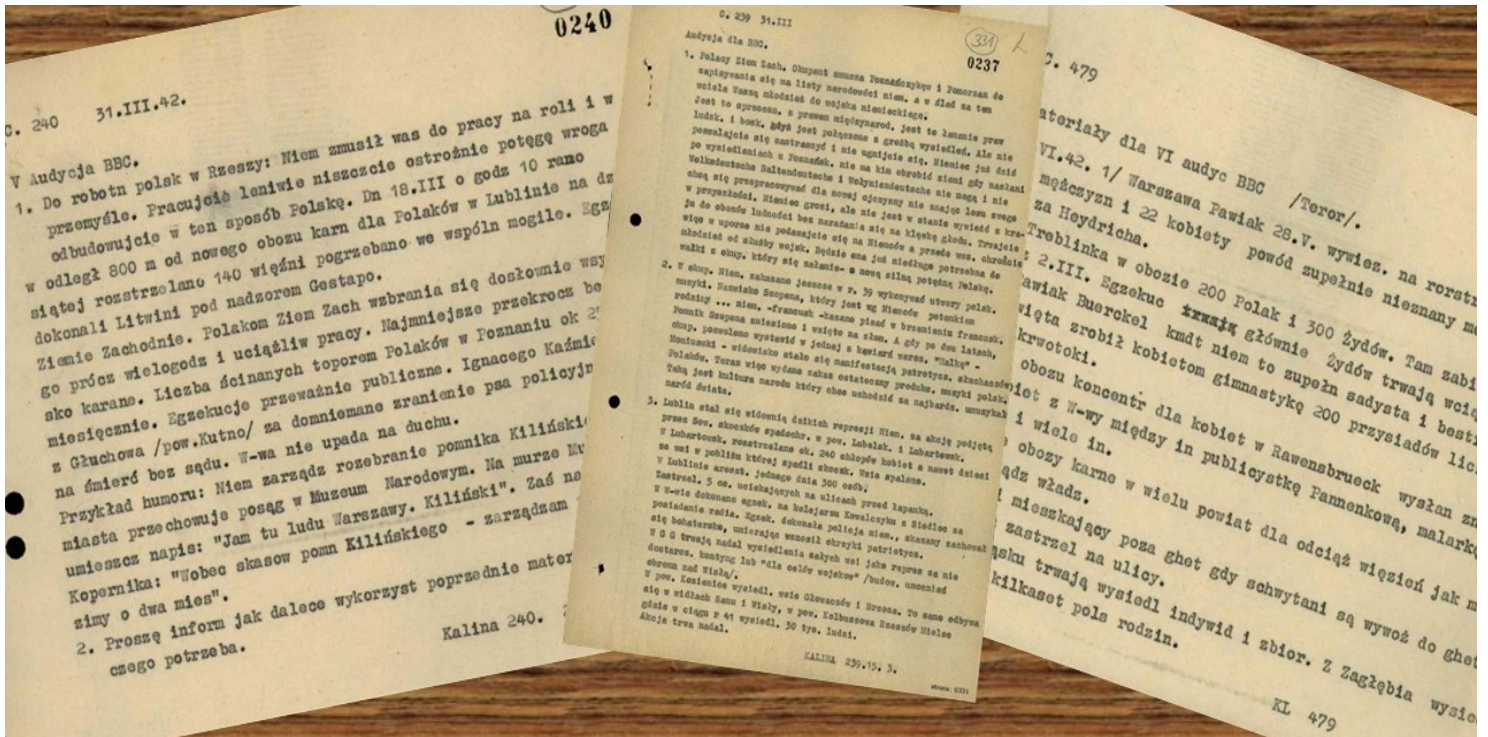

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/armia-krajowa/66996,Komunikaty-KG-AK-dla-BBC.html>

Z zasobu IPN

ARTYKUŁ

Komunikaty KG AK dla BBC

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: WALDEMAR GRABOWSKI 12.02.2022

Jedną z ważniejszych dziedzin działalności Polskiego Państwa Podziemnego było informowanie rządu RP w Londynie, a za jego pośrednictwem całego świata, o sytuacji panującej w okupowanej Polsce.

Działalność taką prowadzono od samego początku działalności konspiracyjnej (1939). Zajmowały się tym różne struktury konspiracji. W 1940 r. ta kwestia znalazła się w kompetencji Tymczasowego Delegata Rządu – Jana Skorobohatego-Jakubowskiego. Następnie od końca tego roku „przejęli” te obowiązki Główni Delegaci Rządu – Adolf Bniński oraz Cyryl Ratajski.

Środki łączności

Początkowo informacje przekazywano przy pomocy kurierów oraz baz i placówek łączności rozmieszczonych w różnych miejscach Europy (Budapeszt, Bukareszt, Stambuł, Sztokholm, Rzym, Lizbona). Od 1941 r. coraz większe ilości informacji były przekazywane do Londynu za pośrednictwem coraz liczniejszych radiostacji, zarówno wojskowych (AK), jak i cywilnych (DR).

Początkowo informacje przekazywano przy pomocy kurierów oraz baz i placówek łączności rozmieszczonych w różnych miejscach Europy (Budapeszt, Bukareszt, Stambuł, Sztokholm, Rzym, Lizbona).

W połowie lutego 1942 r. swoje usługi w zakresie przekazywania do Londynu drogą radiową „ważniejszych wypadków z życia okupacji” zaoferował Stefan Korboński¹. Pisał on wówczas o „polskiej agencji ludowej” – czyli ów słynny choć do tej pory nierozpoznany „PAL”, który miał tworzyć Korboński (jak donosiła jedna z informacji kontrwywiadu AK).

To zapewne owe komunikaty PAL, oznaczane w szyfrowanej korespondencji jako pl (PL), były źródłem informacji krajowych tajnej radiostacji „Świt”². Działalność tej radiostacji była obliczona na rozpowszechnianie informacji głównie w okupowanym kraju.

Gen. Stefan Rowecki. Fot. z zasobu IPN

Cele i procedury

Natomiast istniała potrzeba zorganizowania stałego dopływu aktualnych wiadomości dla BBC, zwłaszcza jej serwisu światowego. Przygotowania do rozwiązania tego problemu miały miejsce już w 1941 r. A rozpoczęły się od depezy do KG ZWZ, z prośbą o określenie „obszaru odbierania audycji BBC w kraju”. W połowie 1941 r. Anglicy skłaniali się do wykorzystania audycji BBC do realizacji kilku celów: 1/ kampanii „V”; 2/ przekazywania instrukcji do okupowanej Polski. Natomiast Polacy widzieli w tej znakomitej rozgłośni radiowej sposobność do szerokiego informowania wolnych narodów (państw) na całym świecie o zbrodniach niemieckich i sowieckich.

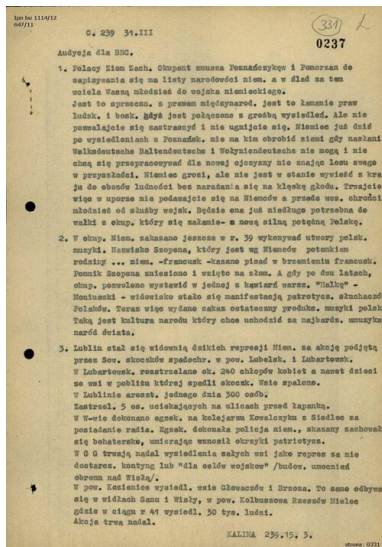
O swoim stanowisku poinformował 21 września 1941 r. gen. S. Rowecki. W zakresie instrukcji tzw. Wojny Cywilnej stwierdził, że muszą one wychodzić z Kraju i deklarował gotowość przesyłania co 2 tygodnie stosownych materiałów. Komendant Główny ZWZ widział w audycjach BBC możliwość przesyłania „nagłych wezwań i pilnych zarządzeń Kmdy Gł”. Natomiast w zakresie dostarczania materiału informacyjnego dla BBC proponował dwa rozwiązania: 1/ nadsyłanie co 7 dni depezymi „tekst po pół strony maszynowego pisma”, które to informacje po opracowaniu BBC powinna powtarzać w kilku kolejnych audycjach; 2/ wykorzystanie „aneksów o terrorze” oraz komunikatów znajdujących się w „raportach o sytuacji wewnętrznej”³ – oba te dokumenty znajdowały się w pocztach, systematycznie wysyłanych przez władze Polskiego Państwa Podziemnego do rządu RP w Londynie.

Anglicy skłaniali się do wykorzystania audycji BBC do realizacji kilku celów: 1/ kampanii „V”; 2/ przekazywania instrukcji do okupowanej Polski. Natomiast Polacy widzieli w tej znakomitej rozgłośni radiowej sposobność do szerokiego informowania wolnych narodów (państw) na całym świecie o zbrodniach niemieckich i sowieckich.

Kolejne audycje

W końcu stycznia 1942 r. została przesłana do Londynu depesza gen. S. Roweckiego zawierająca „skrót I audycji dla BBC”⁴. W pięciu punktach przedstawiono ważne wydarzenia z życia okupowanego kraju. Informowano o Walce Cywilnej i wzywano do wykonywania instrukcji KWC. Ponadto informowano w depeszy o zakazie mówienia od 1 stycznia 1942 r. w Wielkopolsce po polsku oraz o przygotowywaniach do wprowadzenia obowiązku noszenia przez Polaków opasek z literą P. Przekazano również informację o „jawnym domu publicznym” w Helenowie pod Łodzią, gdzie Niemcy utworzyli obóz w celu zwiększenia liczebności „nordyków”. Nie brakło elementu humorystycznego – pisano, że każde dziecko polskie robi bardzo duże postępy w nauce języka niemieckiego i w związku z tym pisze na latarniach „Nur für Deutsche” (tylko dla Niemców). Na zakończenie informowano o dwóch kolejnych zarządcach dystryktu Galicja, obu „niegorszych złodziejach”.

Kolejny tekst audycji (drugiej) BBC, przesłano w depeszy nr 84 z 12 lutego 1942 r. Na wstępie apelowano do inteligencji polskiej – „ludzi nauki i sztuki”. Wskazywano, że w wolnej Ojczyźnie będziemy bardzo liczyć na ich „wiedzę i talenty”. W dwóch kolejnych punktach wskazywano na pogarszające się warunki życia na ziemiach zachodnich II Rzeczypospolitej, wcielonych do III Rzeszy. Władze okupacyjne usunęły polskich księży, zakazano również spowiedzi w języku polskim. Ponadto wprowadzono ograniczenia zawierania związków małżeńskich – dla Polek przed 21 rokiem życia, a dla Polaków – przed 25. Na zakończenie – poinformowano o prowadzeniu przez władze okupacyjne szkoleń milicji litewskiej, która ma objąć służbę w getcie.

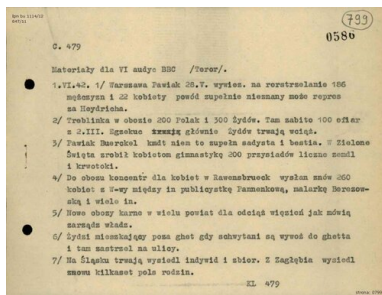
W depeszach do Londynu gen. Stefan Rowecki używał pseudonimu "Kalina". Z zasobu IPN

Trzeci zestaw krótkich wiadomości dla BBC przesłano do Londynu w dniach 16 i 18 marca 1942 r. W pierwszym punkcie informowano o mordach zbiorowych w Warszawie, Szczepankowie koło Poznania i w Lubelskiem. Zapowiedziano wówczas wprost „karę bezlitosną dla winowajców”. Ale odniesiono się także do Niemców jako społeczeństwa, gdzie zarzucono im „słuchanie ślepe przywódców i brak odruchu protestu”. Podkreślano, że zasada niemiecka zbiorowej odpowiedzialności zostanie na końcu zastosowana do Niemców.

Skupiono się na ukazaniu zbrodniczej działalności władz okupacyjnych na ziemiach zachodnich. Przedstawiono także postępowanie Niemców w Lubelskiem. W związku z akcjami przeprowadzonymi przez skoczków sowieckich - Niemcy zastosowali „dzikie represje” wobec ludności polskiej.

W dalszej części depezy opisywano zbrodniczą działalność „mordowni” w Forcie VII w Poznaniu. Podawano konkretne przykłady mordowania obywateli polskich. Równie zbrodniczą działalność Niemcy prowadzili na Śląsku, gdzie stosowali „publiczne wieszanie Polaków” zmuszając ludność miejscową, w tym młodzież, do asystowania przy kaźniach.

Praktycznie w tym samym czasie sporządzono IV audycję dla BBC – 15 marca 1942 r. Depesza została odebrana w Londynie dopiero 14 maja. Podobnie jak w poprzednich audycjach skupiono się na ukazaniu zbrodniczej działalności władz okupacyjnych na ziemiach zachodnich. Przedstawiono także postępowanie Niemców w Lubelskiem. W związku z akcjami przeprowadzanymi przez skoczków sowieckich – Niemcy zastosowali „dzikie represje” wobec ludności polskiej. Wskazywano także na trwające wysiedlenia, dla przykładu podano, że w 1941 r. wysiedlili Niemcy 30 tysięcy ludzi z powiatów Kolbuszowa, Rzeszów oraz Mielec.

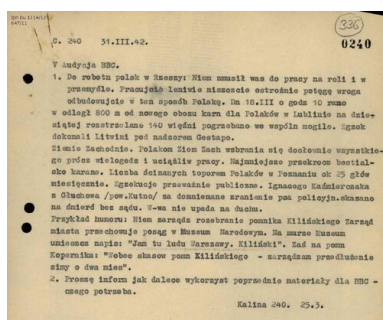

Jedna z depez Polskiego Państwa Podziemnego do wykorzystania przez BBC. Z zasobu IPN

Dziesięć dni później – 25 marca – został sporządzony tekst V już audycji BBC. Depesza została odebrana w Londynie dopiero 14 maja. Skupiono się podobnie jak w poprzednich tekstach na zbrodniach niemieckich. Pisano o ziemiach zachodnich oraz o Polakach przymusowo wywiezionych na roboty do Rzeszy. Podano przykład barbarzyństwa – rozstrzelanie 140 więźniów obozu w Majdanku. Podano także przykład dowcipu krążących po Warszawie. Tutaj wspomniano o słynnym już napisie „Jam tu ludu Warszawy. Kiliński”, jaki pojawił się na murze Muzeum Narodowego. Natomiast Kopernik miał ogłosić przedłużenie zimy o dwa miesiące. Na zakończenie pojawił się nowy element – otóż Dowódca Armii Krajowej prosił o podanie w jakim stopniu wykorzystywane są materiały przesyłane dla BBC, jak również o wskazanie jakie informacje są potrzebne. W odpowiedzi wysłanej 3 czerwca szef Oddz. Specjalnego Sztabu NW zapewniał

„Wasze audycje, rozszerzone i uaktualniane, wykorzystujemy w pełni w programach na Kraj i zagranicę. W serwisach na Europę i obie Am[eryki] idą w 18 językach”. W dalszej części podkreślano: „Szybkie ogłaszanie faktów przez BBC powoduje konsternację Niemców i gęste tłumaczenie się przed zagr[anicą]”.

Tekst VI audycji dla BBC sporządzono dopiero 1 czerwca 1942 r. co charakterystyczne – najwięcej miejsca poświęcono zbrodniom niemieckim popełnianym w tzw. Generalnym Gubernatorstwie (Pawiak, Treblinka). Podkreślano tragiczną sytuację Żydów mordowanych w Treblince oraz na ulicach gett.

"W-wa nie upada na duchu". Z zasobu IPN

Straty a efekty

Czerwiec 1942 r. był też kresem wysyłania przez KG AK do Londynu treści audycji BBC. Najpierw 15 czerwca w depezy nr 485 gen. S. Rowecki informował o szczególnie zaciętym tropieniu przez Niemców polskich radiostacji. Stracono 8 ludzi i 4 radiostacje. Wymusiło to ograniczenie nadawania depezy.

Jednocześnie podano, że spośród wysłanych już tekstów audycji – w maju i czerwcu 1942 r. usłyszano jedynie 3 wiadomości na 23 przesłane (13%). Straty wśród obsługi radiostacji okazały się zbyt wysokie, a osiągnięte efekty zbyt mizerne.

Już niedługo gen. S. Rowecki został aresztowany przez Niemców (30 czerwca). Z Kraju nadal oczywiście płynęły depezy i meldunki do Londynu, choć już nie pisano specjalnych tekstów audycji BBC.

¹ IPiMS, A.9.III.4/1, Depesza „Nowaka” nr 27 z 13 II 1942 r.

² P. Stanek, „Świt” – tajna polska rozgłośnia w Londynie, wrzesień 1942 – listopad 1944 roku, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2012, nr 13 (64)/ 1 (239), s. 61-82.

³ IPN BU 1114/10, k. 145.

⁴ SPP, A.3.6.2.1, k. 14 (A_326).

COFNIJ SIĘ